

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΦΑΣΗ Β (2014-2015)

Πλαίσιο Σχεδιασμού και Οργάνωσης Διδασκαλίας

Ενότητα που αφορά στη διδασκαλία (βάσει του σχολικού γλωσσικού εγχειριδίου): «Συγγενικές σχέσεις» (β' τεύχος, σ. 89 -90)

Τάξη: Στ' Δημοτικό Σχολείο: Σταυρού (ΚΒ)

Ημερομηνία: 4 Μαρτίου 2015

Δίκτυο Σχολείων ΕΔΕ: Ανδρούλα Σιμητρά-Κωνσταντίνου

Για τον σχεδιασμό και την οργάνωση της διδασκαλίας συνεργάστηκαν οι:
Άννα Καϊσή-Χρίστου (Εκπαιδευτικός) και Ρέα Παπαγεωργίου (Σύμβουλος Ελληνικών)

1. Συνοπτική παρουσίαση ανάπτυξης της ενότητας

1.1. Τι έχει προηγηθεί της διδασκαλίας:

Μέσα από το μάθημα της Αγωγής Υγείας, προέκυψε συζήτηση με εστίαση στην έννοια «οικογένεια» και με επέκταση στις μορφές που η οικογένεια μπορεί να έχει. Ακούστηκαν διάφορες απόψεις, ανάμεσα στις οποίες επικρατέστερη ήταν αυτή που αφορά στην «πυρηνική οικογένεια». Ακούστηκαν, όμως, και άλλες απόψεις, μέσα και από προσωπικές εμπειρίες των ίδιων των παιδιών. Έτσι, με την απαραίτητη, εννοείται, παιδαγωγική ευαισθησία, τέθηκε υπό διερεύνηση το ερώτημα «Τι είναι οικογένεια;» και ακολούθησε η στοχευμένη μελέτη σχετικών κειμένων. Προηγήθηκε, ανάλυση των δύο συνθετικών της λέξης «οικογένεια» και τα παιδιά κατέγραψαν λέξεις που θεώρησαν ότι ανήκουν στην ίδια οικογένεια λέξεων, δίνοντας έμφαση στην ορθογραφία, που διατηρείται κατά τη διάρκεια παραγωγής και σύνθεσης λέξεων. Στη συνέχεια, οι μαθητές/τριες έγραψαν έναν δικό τους ορισμό, που προέκυψε από την ανάλυση της λέξης στα συνθετικά της, και τον σύγκριναν με αυτόν του λεξικού.

Ακολούθως μελετήθηκαν τα εξής κείμενα:

- *Μια οικογένεια ανάμεσα στις άλλες* (κείμενο του σχολικού εγχειριδίου «Λέξεις... Φράσεις... Κείμενα», β' τεύχος, σ. 93-95)
- *Ωρες με τη μητέρα μου* (κείμενο του σχολικού εγχειριδίου «Λέξεις...Φράσεις...Κείμενα», β' τεύχος, σ. 84-87)
- *Καυκασιανό παραμύθι* (κείμενο από το *Ανθολόγιο*, σ. 99).

Μέσα από αυτή τη διαδικασία, τα παιδιά βοηθήθηκαν στο να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους, να εκφραστούν προφορικά και γραπτά (π.χ., ασχολήθηκαν με την περιγραφή (οικείου) προσώπου, τις συμβάσεις της περιγραφής). κ.λπ. Γνώρισαν διάφορες μορφές οικογενειών και τους πιθανούς ρόλους κάθε μέλους. Σε κάθε κείμενο εντόπισαν με ποιον τρόπο παρουσιάζονται, με γλωσσικά και μη γλωσσικά μέσα, οι ρόλοι σε μια οικογένεια και πώς οι ρόλοι αυτοί διαφοροποιούνται από τη μια μορφή οικογένειας στην άλλη.

1.2. Δείκτες Επιτυχίας και Δείκτες Επάρκειας της συγκεκριμένης διδασκαλίας:

Κατανόηση και Παραγωγή Προφορικού Λόγου

Δείκτες Επιτυχίας	Δείκτες Επάρκειας
1. Τοποθετούν ένα κείμενο σε πλαίσιο (θεματικό, επικοινωνιακό, κοινωνιοπολιτισμικό)	
1.4. Αξιοποιούν στρατηγικές κατανόησης και παραγωγής προφορικού λόγου, για εξαγωγή και παρουσίαση συμπερασμάτων, σε σχέση με τον τρόπο που παρουσιάζεται ένα θέμα.	1.4.1. Υποθέσεις για το θέμα, τον σκοπό και το είδος υπό ακρόαση κειμένων με αξιοποίηση του ευρύτερου κοινωνιοπολιτισμικού πλαισίου [ταυτότητα, θέση, κοινωνική σχέση πομπού - αποδέκτη, σκοπός, κοινωνικά χαρακτηριστικά όσων συμμετέχουν, (π.χ., ηλικία, φύλο)] και γλωσσικών και μη γλωσσικών στοιχείων (π.χ., λεξιλόγιο, έκταση λόγου, τόνος φωνής, εκφράσεις προσώπου)

Κατανόηση Γραπτού Λόγου

Δείκτες Επιτυχίας	Δείκτες Επάρκειας
1. Τοποθετούν ένα κείμενο σε πλαίσιο (θεματικό, επικοινωνιακό, κοινωνιοπολιτισμικό)	
1.2. Αξιολογούν τα νοήματα του κειμένου και τον σκοπό του συγγραφέα	1.2.2. Ιεράρχηση γλωσσικών ή και μη γλωσσικών στοιχείων κειμένου (π.χ., ιεράρχηση επιχειρημάτων)
1.3. Επεξηγούν τεκμηριωμένα πώς κείμενα και τρόποι παρουσίασης ανθρώπων και πολιτισμών συνδέονται με ιστορικά, πολιτισμικά, κοινωνικά πλαίσια	1.3.1. Σχέση κειμένου με συγκεκριμένη θεματολογία ή και προβληματισμό που αφορούν σε ζητήματα παγκόσμιου ενδιαφέροντος (οικογένεια) 1.3.2. Πληροφορίες για το επικοινωνιακό και ευρύτερο κοινωνιοπολιτισμικό πλαίσιο (π.χ., χώρος, χρόνος, πηγή κειμένου, σε σχέση με κοινωνικές/ούς σχέσεις - ταυτότητες - ρόλους, κοινωνικές/ούς ομάδες - θεσμούς - αξίες), ως δείκτες ερμηνείας ρητών και υπόρρητων νοημάτων που αναδεικνύονται ή απουσιάζουν από το κείμενο (π.χ., ενήλικες - παιδιά, άνδρες - γυναίκες)
1.4. Αξιοποιούν στρατηγικές κατανόησης για εξαγωγή συμπερασμάτων, σε σχέση με τον τρόπο που παρουσιάζεται ένα θέμα	1.4.1. Αιτιολογημένες προβλέψεις και εξαγωγή συμπερασμάτων, για το είδος, το περιεχόμενο και την οπτική του συγγραφέα, μέσα από σύνθεση πληροφοριών και κριτική διερεύνηση (π.χ., μέσω διατύπωσης ερωτημάτων) για το περιεχόμενο κειμένου, με βάση στοιχεία όπως: εικόνα, τίτλος, είδος κειμένου, συγγραφέας, σκοπός, επικοινωνιακό και κοινωνιοπολιτισμικό πλαίσιο
2. Αναγνωρίζουν τον τρόπο που οργανώνεται και λειτουργεί ο λόγος σε επίπεδο κειμένου, πρότασης, λέξης	
2.1. Διαβάζουν κείμενα, αυτόνομα, με άνεση και εκφραστικότητα, αξιοποιώντας συμβάσεις του	2.1.2. Σημασιολογική ερμηνεία γλωσσικών και μη γλωσσικών στοιχείων, με βάση το ευρύτερο πλαίσιο (θεματικό, επικοινωνιακό,

γραφτού λόγου και αξιολογώντας τον εαυτό τους ως αναγνώστη	κοινωνιοπολιτισμικό) και τον σκοπό και το είδος κειμένου
3. Αξιολογούν και κρίνουν ένα κείμενο ως προς τη λειτουργία και το περιεχόμενό του	
3.1. Αξιολογούν την αποτελεσματικότητα ενός κειμένου, συνδέοντάς την με τρόπους αναπαράστασης ανθρώπων και πολιτισμών σε διαφορετικά ιστορικά, πολιτισμικά, κοινωνικά πλαίσια	3.1.1. Μέσα παρουσίασης περιεχομένου (γλώσσα, ύφος, οργάνωση κειμένου, εικόνες, πίνακες, διαγράμματα, μορφοποίηση) και σχέση με τον τρόπο που αναπαριστούν σχέσεις, ταυτότητες, αξίες
3.2. Αξιολογούν τον τρόπο που εναλλακτικές αναπαραστάσεις ενός θέματος επηρεάζουν διαφορετικά ακροατήρια	3.2.1. Γλωσσικά και μη γλωσσικά στοιχεία (π.χ., λεξιλόγιο, υπερβολές, μεταφορές, φωτογραφία, απεικονίσεις, συμβολισμοί) που συμβάλλουν στη διαμόρφωση ιδεών και αξιών σε σχέση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες

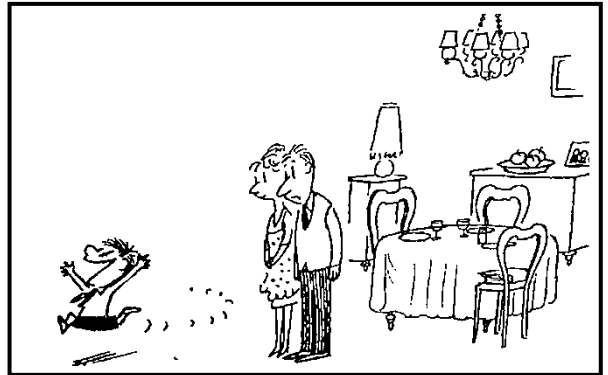
Παραγωγή Γραπτού Λόγου

Δείκτες Επιτυχίας	Δείκτες Επάρκειας
1. Τοποθετούν ένα κείμενο σε πλαίσιο (θεματικό, επικοινωνιακό, κοινωνιοπολιτισμικό)	
1.1. Καθορίζουν συγκεκριμένη ανάγκη για επικοινωνία και δράση, που σχετίζονται με ζητήματα παγκόσμιου ενδιαφέροντος	1.1.1. Προβληματισμοί, ενότητες, σχέδια εργασίας (π.χ., οικολογία, οικονομία, τρόποι ζωής, επαγγέλματα, επιστημονική φαντασία), ως θεματικά πλαίσια για παραγωγή κειμένου
1.3. Αξιοποιούν στρατηγικές παραγωγής κειμένων, ανάλογα με τον σκοπό και το είδος του κειμένου	1.3.4. Μετασχηματισμός πρότασης, παραγράφου, κειμένου, με βάση καθορισμένο κριτήριο (π.χ., ύφος, οπτική γωνία)
3. Αξιολογούν το παραχθέν κείμενο ως προς τη λειτουργία και το περιεχόμενό του	
3.2. Μετασχηματίζουν το περιεχόμενο και μορφή ενός κειμένου, με βάση δοσμένα ή προσωπικά κριτήρια που εστιάζουν στη συνάφεια με επικοινωνιακό και κοινωνιοπολιτισμικό πλαίσιο και την ανάδειξη της προσωπικής τους θέσης	3.2.6. Κριτικοί μετασχηματισμοί και αξιοποίηση μεταγλώσσας για αιτιολόγηση σχετικών αποφάσεων που αφορούν στο περιεχόμενο, στη μορφή, στο ύφος, στη γλώσσα και στη δομή κειμένου (π.χ., αλλαγή στην έγκλιση μίας συνταγής, από προστακτική σε οριστική, συνταγή από συνεχή λόγο σε μη συνεχή)

- 1.3. Τι προγραμματίζεται να γίνει στο πλαίσιο της συγκεκριμένης διδασκαλίας (χρονική διαδοχή ενεργειών εκπαιδευτικού-παιδιών, παράμετροι εστίασης της διδασκαλίας, δραστηριότητες κ.λπ.):

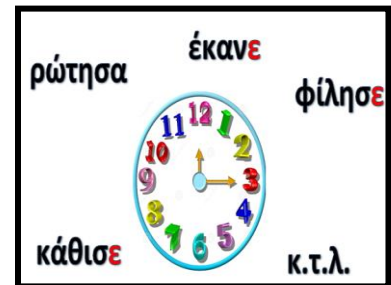
Κάθε παιδί σημειώνει σε καρτέλα μία λέξη, η οποία, κατά την άποψή του, συνάδει με την ενότητα, με την οποία άρχισε να ασχολείται η τάξη τις τελευταίες μέρες. Παρουσιάζονται οι καρτέλες στην ολομέλεια και σχολιάζονται. Αναμένεται ότι η λέξη «οικογένεια» θα καταγραφεί αρκετές φορές. Σχολιάζεται η επιλογή των λέξεων και εκπαιδευτικός-παιδιά καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι «το σημερινό κείμενο θα έχει σχέση με μια οικογένεια».

Μοιράζεται στα παιδιά φύλλο εργασίας (βλ. Παράρτημα), με τον εξής προβληματισμό: «Ποιοι νομίζετε ότι θα είναι οι ρόλοι σε αυτή την οικογένεια (στην «οικογένεια του κείμενου»);». Τα παιδιά, σε ομάδες, διατυπώνουν προβλέψεις (αναμένεται ότι θα αναφερθούν σε μορφές οικογένειας, που έχουν γνωρίσει από προηγούμενα κείμενα¹ ή με βάση προσωπικές τους εμπειρίες). Στη συνέχεια, αποκαλύπτεται ο τίτλος του μαθήματος «Πρέπει να φανώ γενναίος» και, αναλόγως, ανα-διαμορφώνουν την πρόβλεψή τους, στο φύλλο εργασίας (π.χ., «ο γιος, ο πατέρας, ο παππούς, γιατί είναι αρσενικό επίθετο / τα επίθετα ακολουθούν το γένος του ουσιαστικού, άρα το πρόσωπο είναι αρσενικό», «θα μπορούσε να είναι η μητέρα;»). Παρουσιάζεται και η εικόνα του βιβλίου και τα παιδιά ανα-διαμορφώνουν για τρίτη φορά την πρόβλεψή τους για τους ρόλους αυτής της οικογένειας (πιθανόν να αναφέρουν ποια νομίζουν ότι είναι η «σωστή» οικογένεια και γιατί και με αυτόν τον τρόπο μπορούν να αναδειχθούν σχετικοί στερεότυποι ρόλοι). Στη συνέχεια, συμπληρώνουν, στο φύλλο εργασίας, τα «γλωσσικά εργαλεία» (βλ. «ρουτίνα της τάξης» και σχετικό αναρτημένο εποπτικό μέσο που είναι αναρτημένο στην τάξη), που υποθέτουν ότι χρησιμοποίησε ο συγγραφέας και γίνεται καταγραφή τους στον πίνακα. Ακολουθεί σύνοψη των προβλέψεων.

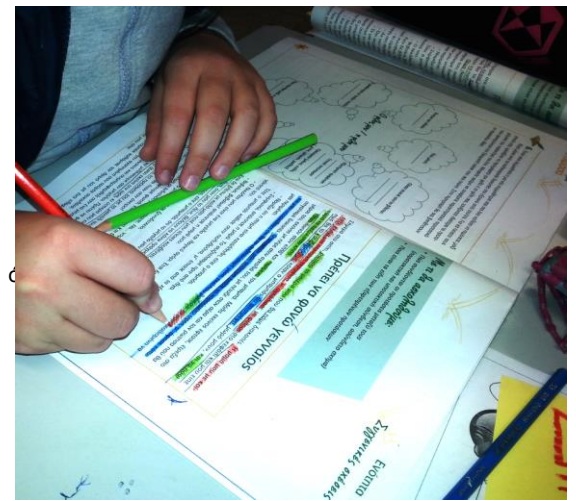
Διαβάζεται μεγαλόφωνα το κείμενο από την εκπαιδευτικό, για επαλήθευση των υποθέσεων των παιδιών. Εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στους ήρωες, για τους οποίους προέβησαν σε προβλέψεις στα «γλωσσικά εργαλεία», που χρησιμοποιήθηκαν. Ελέγχονται οι προβλέψεις, που καταγράφηκαν στον πίνακα, με ☒ ή ☑.

Αναμένεται ότι τα παιδιά θα κατανοήσουν ότι το κείμενο είναι αφήγηση, ενισχύοντας, με «τεκμήρια» από το κείμενο το συμπέρασμα τους (π.χ. ρόλοι, διάλογος, επεισόδια, ρήματα στον αόριστο, κ.ά.). Κατά την επαλήθευση των προβλέψεων, εστιάζουν ξανά στην εικόνα, η οποία μπορεί να δώσει επιπλέον στοιχεία για την αφήγηση, όπως το πότε γράφτηκε το κείμενο, και να αναφερθούν στον συγγραφέα (π.χ., ένδυση ηρώων, καθιστικό, έπιπλα, πώς η τοποθέτηση των ηρώων και τα ρούχα τους, πιθανόν, να ενισχύουν κάποια στερεότυπα κ.ο.κ.).

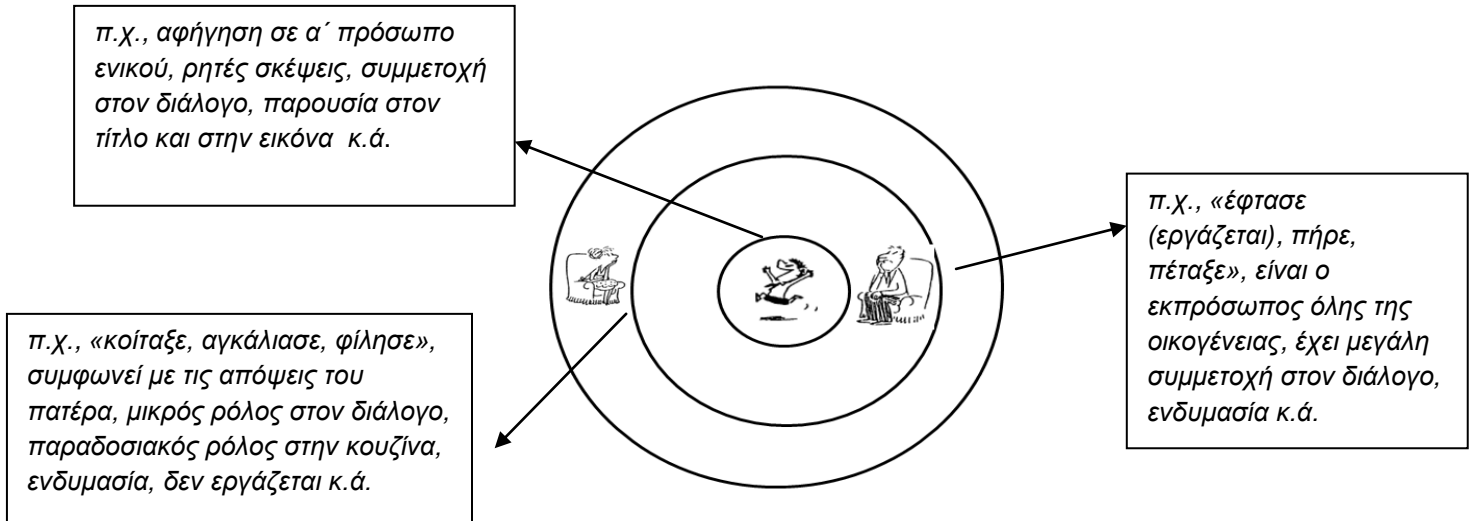
Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης των «γλωσσικών εργαλείων», με τα οποία «φτιάχτηκε» το συγκεκριμένο αφηγηματικό κείμενο, η προσοχή επικεντρώνεται στα πρόσωπα και, συγκεκριμένα, στους ρόλους σε μια οικογένεια. Αμέσως μετά, οι ομάδες εξετάζουν μέσα στο κείμενο ποιος είναι ο ρόλος του κάθε προσώπου και πώς αυτός πραγματώνεται στο κείμενο (π.χ., μητέρα: πολλά ρήματα συναισθηματικής κατάστασης, απλώς συμφωνεί, χρησιμοποιώντας βεβαιωτικά επιρρημάτα, η έκταση του λόγου της στον διάλογο είναι μικρή κ.λπ. / πατέρας: ρήματα δράσης και κίνησης, μεγάλη έκταση στον διάλογο, μεγαλύτερη συχνότητα αναφορικότητας από ότι η μητέρα, κ.ο.κ.).

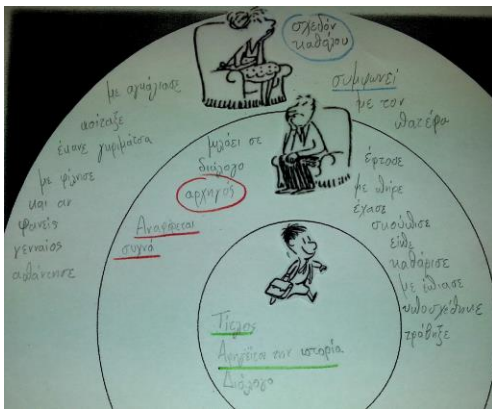
Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει ένα διάγραμμα με ομόκεντρους κύκλους. Τα παιδιά μαντεύουν τη χρήση αυτού του διαγράμματος και το πώς μπορεί να τους βοηθήσει στο να μελετήσουν το κείμενο. Μετά από κάποιες έκφωνες σκέψεις

¹ Τα κείμενα που επιλέχθηκαν να διερευνηθούν στη συγκεκριμένη ενότητα ανήκουν σε διαφορετικούς χαρακτήρα του θέματος.

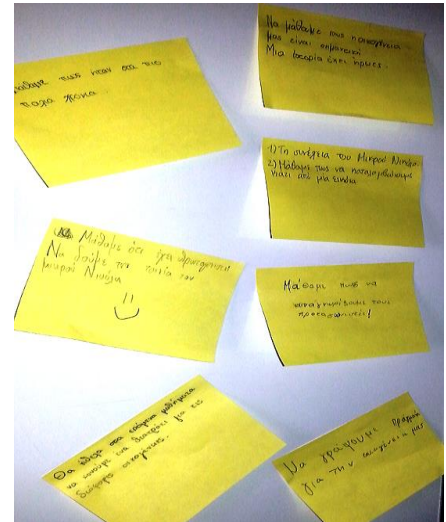
τους, εργάζονται ομαδικά και τοποθετούν τους ήρωες σε ομόκεντρους κύκλους, ανάλογα με τον ρόλο τους στο κείμενο (πρωταγωνιστής, δευτερεύοντες ρόλοι κ.ο.κ.). Καταγράφουν, παράλληλα, γλωσσικά και μη γλωσσικά στοιχεία, από το κείμενο, που να δικαιολογούν την άποψή τους. Παρατηρούν πόσες φορές γίνεται αναφορά στο κάθε πρόσωπο, ποια η θέση του στην πρόταση (π.χ. υποκείμενο), πόσες φορές δρα κ.ο.κ. Αναμένεται να συμπεράνουν ότι η οικογένεια του Νικόλα είναι πυρηνική, ίσως και πατριαρχική.

Μετά από τη διατύπωση των απόψεών τους, ανατρέχουν πίσω στις προβλέψεις τους και τις ελέγχουν. Εξηγούν το «γιατί». Στο σημείο αυτό, ενδεχομένως, να σχολιαστεί και το κατά πόσον ο τίτλος ανταποκρίνεται τελικά στο περιεχόμενο του κειμένου. Μπορεί να τον μετασχηματίσουν (π.χ. «Πρέπει να φανούμε γενναίοι»), για να γίνει πιο συμβατός με το περιεχόμενο και, ειδικά, με το τέλος του κειμένου.

Στη συνέχεια, πειραματίζονται με τις θέσεις των προσώπων, στο διάγραμμα με τους ομόκεντρους κύκλους. Αλλάζουν θέσεις στα πρόσωπα και συζητούν πώς θα άλλαζε το γλωσσικό μέρος του κειμένου (π.χ., αν η μητέρα ήταν στον κεντρικό κύκλο). Μετά, μετασχηματίζουν γραπτώς το κείμενο, για να ανταποκρίνεται στο νέο διάγραμμα, με τη μητέρα σε πρωταγωνιστικό ρόλο. Επίσης, θυμούνται και κάποια προηγούμενα κείμενα και πώς αυτά παρουσίαζαν την οικογένεια και τους ρόλους σε αυτή.

Σε χαρτάκι post-it, κάθε παιδί γράφει τρία πράγματα που έμαθε στο μάθημα και τι άλλο θα ήθελε να μελετήσουν στην τάξη, σχετικά με τις συγγενικές σχέσεις.

1.4. Τι προγραμματίζεται να ακολουθήσει μετά τη διδασκαλία:

Τα παιδιά θα παρακολουθήσουν ολοκληρωμένο επεισόδιο, από τη σειρά κινουμένων σχεδίων *Ο μικρός Νικόλας* και θα το αντιπαραβάλουν με το αντίστοιχο (γλωσσικό) κείμενο. Θα συγκρίνουν το πολυτροπικό κείμενο (με ήχο και εικόνα) με το αυθεντικό κείμενο, ώστε να βρουν ομοιότητες και διαφορές, χρησιμοποιώντας το εργαλείο «βέννεια διαγράμματα που τέμνονται», τόσο στον τρόπο που παρουσιάζονται όσο και στην υπόθεση. Αφού θα έχουν γνωρίσει καλύτερα την οικογένεια του πρωταγωνιστή αλλά και τους φίλους του, θα γράψουν τη συνέχεια της ιστορίας με τίτλο *Ο μικρός Νικόλας στην κατασκήνωση (δραστηριότητα δημιουργικής γραφής)*. Ακόμη, μπορούν να μεταφέρουν το κείμενο στη σημερινή εποχή και να κάνουν τις απαραίτητες αλλαγές (γλωσσικός μετασχηματισμός ανάλογα με το κοινωνικο-πολιτισμικό συγκείμενο).

Μπορεί να ακολουθήσει μελέτη θεμάτων σχετικών με τις συγγενικές σχέσεις, που ίσως προκύψουν από την τελευταία δραστηριότητα του μαθήματος.

Επίσης, μελέτη «και άλλων συγγενικών σχέσεων», όπως για παράδειγμα η σχέση παππού-γιαγιάς-εγγονιών.

Ακόμα, αντιπαραβολή κειμένου με γελοιογραφίες / εικόνες / κόμικς (βλ. Παράρτημα), που να δείχνουν τη σχέση γονιών-παιδιών με κείμενα που έχουν ήδη τύχει επεξεργασίας.

2. Διδακτικό Υλικό (π.χ., κείμενα, ασκήσεις από σχολικά εγχειρίδια και συμπληρωματικό υλικό):

